

НАВЧАЄМОСЯ РАЗОМ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
для загальноосвітніх навчальних закладів,
які працюють за науково-педагогічним проектом
«Інтелект України»

1–4 класи

Упорядники:

Євдокимов В. І., доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії педагогічних наук;

Гавриш І. В., доктор педагогічних наук, професор;

Дорожко М. В., аспірант Харківського національного
педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Визначаючи вектори модернізації системи освіти в Україні, маємо враховувати цивілізаційні тенденції розвитку людства, пов'язані з розбудовою інформаційного суспільства. Цей напрям розвитку цивілізації виник у піввіковий період після другої світової війни, і сьогодні його вплив на всі галузі життєдіяльності розвинених країн має системоутворювальний характер.

У зв'язку з розбудовою інформаційного суспільства освіта ХХІ ст. «постала перед рядом історичних викликів» (В. Кремень): вона має забезпечити успішне функціонування особистості в умовах інноваційного типу суспільного життя. Тому одним з основних напрямів модернізації системи освіти в умовах сучасного ринку праці, що надзвичайно швидко змінюється й постійно ускладнюється, є орієнтація на навчання впродовж життя. У цьому контексті безперервну освіту розглядають не тільки й не стільки як навчання чи перепідготовку персоналу, але й як процес формування в людей здатності до самоосвіти.

Початкова освіта як складова частина загальної середньої освіти має створити передумови для формування в учнів ключової компетентності «Умії вчитися», розпочати роботу з прищеплення їм прагнення й здатності до освіти впродовж життя.

Виступивши новим концептуальним орієнтиром модернізації системи початкової освіти в Україні, завдання формування в учнів ключової компетентності «Умії учитися» набуває особливого значення, коли мова йде про навчання й виховання інтелектуальної еліти нашої держави — обдарованих у науковій галузі дітей та молоді. Адже, за статистичними даними, інформація в сучасному світі зростає зі швидкістю 200 млн слів або 5000 сторінок друкованого тексту за годину. Тому майбутній учений має досконало володіти технологіями роботи з навчальною й науковою інформацією.

Особливе місце в процесі формування в учнів компетентності «Умії учитися» належить початковій школі. Упродовж навчання в 1–4-х класах у дитини формується навчальна діяльність, вона опановує загальнонавчальними вміннями. Надзвичайно важливим у цей період є збереження в учнів позитивного ставлення до школи, стійкої мотивації до навчання. Зважаючи на це, навчальна дисципліна «Навчаємося разом» уключена до інваріантної частини навчального плану експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів 1 ступеня, що працюють у межах науково-педагогічного проекту «Інтелект України».

Основною *метою* навчальної дисципліни «Навчаємося разом» є формування в учнів ключової компетентності «Умії учитися», яка розуміється науковцями як цілісне індивідуальне психологічне утворення, що інтегрує індивідуальний досвід успішної навчальної праці учня, характеризується наявністю розвинених способів навчальної діяльності та має мотиваційний, змістовий і процесуальний компоненти.

У сформованому вигляді компетентність «Умії вчитися» дозволяє запобігти перевантаженню, активізує пізнавальну діяльність, ініціативу особистості, сприяє раціональному використанню часу й навчальних засобів, дає змогу не губитися в

новій пізнавальній і життєвій ситуаціях.

Сформоване вміння вчитися передбачає, що учень:

- сам визначає мету діяльності або свідомо сприймає ту, що поставлена вчителем;
- виявляє інтерес до навчання, докладає вольових зусиль для досягнення позитивного результату пізнавальної діяльності;
- раціонально організовує свою навчальну працю;
- знаходить потрібну інформацію, добирає доцільні способи розв'язання завдання;
- виконує в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції;
- усвідомлює свою діяльність і прагне її вдосконалити;
- має вміння й навички самоконтролю та самооцінки.

Тому мета навчальної дисципліни «Навчаємося разом» — формування в учнів ключової компетентності «Умій вчитися» — передбачає розв'язання таких **завдань**:

- формування в учнів широкої соціальної й процесуальної мотивації навчально-пізнавальної діяльності; прагнення й здатності до освіти упродовж життя;
- формування змістової основи навчально-пізнавальної діяльності;
- формування процесуально-технологічної складової навчально-пізнавальної діяльності;
- формування здатності до інтелектуальної рефлексії;
- розвиток пізнавальних процесів — сприйняття, пам'яті, мислення, уваги та уваги;
- мовленнєвий розвиток молодших школярів;
- розвиток якостей особистості школяра — цілеспрямованості, працелюбності, організованості, охайності, наполегливості, волі тощо.

У процесі добору змісту враховуються його наступність і неперервність, доступність і науковість, потенційні можливості для взаємозв'язку навчання, виховання й розвитку, реалізації концепції компетентнісної освіти, принципів гуманізації навчально-виховного процесу, відповідності змісту загальній структурі навчально-пізнавальної діяльності, функціональній повноті компонентів змісту освіти, суб'єктності, урахування індивідуальних і вікових особливостей учнів тощо.

Концепція компетентнісної освіти ґрунтується на діяльнісному підході, сутність якого полягає у навчанні через дію. Ще Конфуцій наголошував: «Те, що я чую — я забуваю, те, що я бачу — я пам'ятаю, те, що я роблю — я розумію».

Згідно з принципом відповідності змісту навчального предмета «Навчаємося разом» загальній структурі навчально-пізнавальної діяльності процес становлення учня як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності має бути цілісним, відображаючи у своєму логічному розгортанні її зміст і структуру та забезпечуючи формування в учнів мотиваційної, змістової, процесуально-технологічної складових готовності до неї, а також здатності до інтелектуальної рефлексії.

Принцип функціональної повноти компонентів змісту освіти передбачає органічний синтез теорії та практики здійснення навчально-пізнавальної діяльності, а також реалізацію принципу подвійного включення її базових компонентів до змісту початкової освіти. Тому в процесі становлення учня як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності використовується дидактичний потенціал таких навчальних предметів, як «Навчаємося разом», «Людина і світ», навчання грамоти, української мови, читання, математики тощо.

Згідно з принципом суб'єктності в процесі вивчення навчального предмета «Навчаємося разом» мають створюватися умови для формування в учнів пізнавальної самостійності — прагнення й здатності до автономної навчально-пізнавальної діяльності та її вдосконалення.

Відповідно до принципу врахування індивідуальних і вікових особливостей учнів зміст навчального предмета «Навчаємося разом», а також методи й форми навчання визначалися на основі врахування таких характеристик академічно обдарованих учнів початкової школи, як продуктивна пам'ять, високий рівень розвитку логічного й дивергентного мислення, концентрація уваги, активність, допитливість і прагнення до набуття нових знань.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти та згідно з дидактичними основами конструювання змісту освіти до змістових ліній навчального предмета «Навчаємося разом» віднесено:

- становлення учня як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності;
- формування умінь і навичок раціональної роботи з книгою та іншими джерелами навчальної інформації.

Становлення учня як суб'єкта спільної навчально-пізнавальної діяльності передбачає опанування учнями соціальною роллю «Я — учень», формування в них психологічної установки на навчання як вирішальний засіб розвитку особистості та досягнення успіхів у всіх сферах життєдіяльності, а також уміння розв'язувати навчальні завдання, працюючи разом з іншими учнями.

Цей процес є надзвичайно складним і вимагає здійснення системної роботи з розвитку якостей особистості школяра — цілеспрямованості, працелюбності, організованості, охайності, наполегливості тощо, формування в учня мотивації навчально-пізнавальної діяльності, прагнення до освіти упродовж життя, здатності до визначення цілей навчання, поінформованості з питань організації навчальної праці та режиму дня, здатності до ефективної систематичної навчально-пізнавальної праці в школі та вдома, до самоконтролю та самооцінки.

Формування навичок раціональної роботи з книгою та іншими джерелами навчальної інформації виявляється можливим за умов опанування учнями технікою раціонального читання і слухового сприйняття навчальної інформації, а також цілеспрямованого розвитку пізнавальних процесів молодших школярів (сприйняття, мислення, пам'яті, уяви, уваги) та мовлення.

Під раціональним (швидким) читанням О. Андрєєв і Л. Хромов розуміють суцільне читання тексту, що виконується нетрадиційними методами і забезпечує повне й якісне засвоєння прочитаного. Воно виникло як спроба зняти суперечність між значним збільшенням за останні роки обсягу друкованої

інформації та можливостями людини сприйняти й засвоїти її. До основних переваг раціонального читання належать: суттєве підвищення швидкості читання, поліпшення якості сприйняття та засвоєння навчальної інформації а також створення умов для розвитку пізнавальних процесів.

У побуті розповсюдженою є точка зору про те, що чим повільніше читаєш, тим якісніше засвоюєш прочитане. Проте це не відповідає істинному стану речей. Відсутність оберненої пропорційної залежності між якістю та темпом читання була теоретично обґрунтована видатним радянським психологом Л. Виготським ще у 1931 р. «Як правило, вважають, що розуміння тексту вище при повільному читанні. Проте в дійсності при швидкому читанні розуміння виявляється кращим завдяки значно вищому, ніж при традиційному читанні, рівню концентрації уваги», — відзначає відомий учений.

Сучасні вчені, які працюють над розв'язанням проблеми підвищення ефективності читання (О. Андрєєв, Ф. Лезер, І. Постоловський, В. Часов та ін.) поділяють точку зору Л. Виготського. Пошук можливостей удосконалення техніки читання відбувається за трьома напрямками. Насамперед, вивчаються можливості збільшення швидкості читання (Ф. Лезер та ін.). Водночас триває процес розробки алгоритмів усвідомлення, запам'ятовування та відтворення прочитаного матеріалу (І. Ільєсов, В. Ляудіс, І. Усачова та ін.). Нарешті, розробляються інтегративні методики раціонального читання, спрямовані на вдосконалення читання за обома зазначеними параметрами (О. Андрєєв, Л. Хромов та ін.).

У процесі формування в учнів техніки раціонального читання ми ґрунтувались на результатах досліджень О. Андрєєва та Л. Хромова. Тому було намічено розв'язання таких завдань:

1. Розвиток в молодших школярів пізнавальних процесів — сприйняття, пам'яті, уваги, уяви, мислення.
2. Формування в молодших школярів культури усного та писемного мовлення.
3. Формування алгоритмів усвідомлення, запам'ятовування, а також усного і письмового відтворення навчального матеріалу (репродуктивний, варіативний і творчий рівень).
4. Формування в учнів технічної сторони читання уголос та мовчки. (У першому—другому класах основна увага зосереджується на формуванні в учнів навичок читання вголос. Водночас, за допомогою прийому «читання під магнітофон» відбувається формування первинних навичок читання мовчки. У 3–4 класах змінюється співвідношення видів читання. Провідне місце у сприйманні й засвоєнні навчального матеріалу належить мовчазному читанню. Відповідно і в роботі з текстом збільшується питома вага вправ і завдань на розвиток смислової сторони читання).

ЗМІСТ

1 змістова лінія. Становлення учня як суб'єкта спільної навчально-пізнавальної діяльності

Модуль 1. Організація шкільного життя.

Школа та її значення в житті людини. Шкільні приміщення. Класна кімната. Шкільне приладдя. Правила шкільного життя.

Розпорядок шкільного життя: навчальний рік; заняття; канікули; уроки; перерви; домашня робота.

Учитель. Мої шкільні друзі. Правила організації взаємовідносин і взаємодії в навчальному колективі. Шляхи розвитку комунікативних навичок. Взаємонавчання. Робота в групах змінного складу.

Навчальні предмети та їх роль в житті людини.

Історія розвитку школи. Сучасні школи різних країн. Системи оцінювання знань учнів у різних країнах.

Модуль 2. Навчання та його роль у житті людини.

Сутність основних видів діяльності людини (гра, навчання, праця, спілкування). Роль навчання в житті людини.

Уявлення про навчання як діяльність.

Навчання як засіб формування здібностей, знань, умінь і навичок особистості. Самоосвіта.

Навчання як засіб становлення особистості. Самовиховання.

Модуль 3. Раціональні способи організації навчально-пізнавальної діяльності.

Наукова організація навчально-пізнавальної діяльності. Правила раціональної організації навчальної діяльності: організація робочого місця в класі включення в роботу відразу після вказівки вчителя; організація робочого місця вдома; розподіл часу; визначення режиму домашньої роботи з урахуванням ступеня складності предметів; Правила гігієни організації навчальної праці (дотримання правильної постанти; розподіл часу між навчанням і відпочинком: дотримання правил розумової роботи). Виконання учнями вправ із наукової організації власної навчальної діяльності.

Цілі навчальної діяльності. Навчальні завдання.

Раціональні способи виконання усних навчальних завдань.

Поняття про культуру мовлення. Мовленнєва правильність. Точність і логічність мовлення. Правила аргументації. Виразність мовлення. Культура спілкування.

Розгорнена і згорнена відповідь на запитання вчителя. Усний переказ тексту. Усне складання текстів-розповідей, текстів-описів, текстів-міркувань.

Раціональні способи виконання письмових навчальних завдань.

Вимоги до ведення зошитів з окремих предметів. Виконання письмових завдань у заданому темпі.

Основні правила виконання письмових завдань із української мови. Письмові перекази. Письмові тексти-розповіді, тексти-описи та тексти-міркування.

Основні правила виконання письмових завдань із математики. Розв'язання задач, прикладів, геометричних і алгебраїчних завдань.

Аналіз та оцінка виконання навчальних завдань.

Контроль, самоконтроль та взаємоконтроль як складові навчально-пізнавальної діяльності. Способи перевірки та самоперевірки. Перевірка роботи за зразком. Критерії оцінювання одержаних навчально-пізнавальних результатів. Поопераційний контроль навчальної роботи. Формування контрольних-оцінних вмінь: знайти фактичну помилку в ході зіставлення результатів власної роботи зі зразком; оцінювати наслідки своєї діяльності за орієнтирами, даними вчителем (правильно, красиво, що саме; якщо помилився, то в чому, що треба змінити, чого уникати в наступній роботі тощо).

Модуль 4. Якості особистості, які дозволяють учню успішно навчатися.

Мотивація та її значення в досягненні високих результатів у шкільному навчанні.

Воля та її значення в житті людини. Уміння долати труднощі як передумова успішного навчання.

Самоорганізація. Правила раціональної організації життєдіяльності упродовж дня. Планування навчальних занять в режимі дня.

Time-менеджмент.

2 змістова лінія. Формування навичок раціональної роботи з книгою та іншими джерелами навчальної інформації

1 модуль. Робота з текстовою інформацією.

Книги. Їх значення в житті людини. Правила поводження з книгою. Ремонт книги.

Автор. Назва книги. Основні елементи книги; обкладинка, сторінка, ілюстрації.

Навчальна книга. Правила роботи з навчальною книгою: уважно прочитати текст уроку; з'ясувати що є не зрозумілим; розібратися або звернутися за допомогою; виділити матеріал для запам'ятання; запам'ятати; перевірити ступінь засвоєння тексту: а) відповісти на запитання; б) переказати; в) виконати завдання. у змісті підручника, самостійно знайомитися з текстами, користуватися простими схемами, таблицями; використовувати зразки, дані в підручниках, при виконанні роботи та контролю.

Довідникова література. енциклопедія «Що таке? Хто такий?», енциклопедичні словники серії «Від А до Я...».

Бібліотека. Правила користування бібліотечними книгами. Орієнтація в порядку розстановки книг у бібліотеці. Уміння знаходити потрібну книгу, користуючись відкритим доступом до книг, рекомендаційними списками чи картотекою, тематичним каталогом «що нам читати», книжно-ілюстративними виставками;

Раціональне читання та методи його формування. Суцільне та вибіркоче читання.

Прийоми змістової обробки навчальної інформації. Алгоритми усвідомлення, запам'ятовування, а також усного і письмового відтворення навчального матеріалу (репродуктивний, варіативний і творчий рівень).

2 модуль. Сприйняття усної навчальної інформації.

Формування умінь слухати, сприймати й розуміти зв'язне усне мовлення, сприймати на слух невелику казку, розповідь, загадку, вірш; розповідати про почуте; давати оцінку прослуханому; розділяти текст на речення; виділяти слова, що означають, про що чи про кого говориться, що говориться;

Формування вмінь слухати радіопередачі, переказувати зміст і давати їм просту оцінку, слухати читання художніх та науково-популярних текстів, виділяючи основні змістові компоненти, послідовність і причинність подій в нескладній розповіді, казці; слухати розповідь, пояснення вчителя, роблячи елементарний смисловий аналіз; слухати і оцінювати відповідь товариша за змістом і виразністю мови.

1 клас

68 год (2 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>1 змістова лінія. Становлення учня як суб'єкта спільної навчально-пізнавальної діяльності Модуль 1. Організація шкільного життя. Школа та її значення в житті людини. Шкільні приміщення. Класна кімната. Шкільне приладдя. Правила шкільного життя. Розпорядок шкільного життя: навчальний рік; заняття; канікули; уроки; перерви; домашня робота.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> розпорядок шкільного життя; значення школи в житті людини; правила шкільного життя. <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> дотримуватись правил шкільного життя.
<p>Модуль 2. Навчання та його роль у житті людини. Сутність основних видів діяльності людини (гра, навчання, праця, спілкування). Роль навчання в житті людини.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> сутність основних видів діяльності людини (гра, навчання, праця, спілкування) як засобів формування й розвитку всіх її сил, властивостей, здібностей і вмінь.
<p>Модуль 3. Раціональні способи організації навчально-пізнавальної діяльності. <i>Наукова організація навчально-пізнавальної діяльності.</i> Правила раціональної організації навчальної діяльності: організація робочого місця в класі включення в роботу відразу після вказівки вчителя. Правила гігієни організації навчальної праці (дотримання правильної поведінки; розподіл часу між навчанням і відпочинком: дотримання правил розумової роботи).</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> основи організації власної навчальної діяльності. <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> тримати в порядку своє робоче місце, розподіляти і берегти час; перевіряти свою роботу за зразком; вірно оцінювати свою роботу.

<p><i>Раціональні способи виконання письмових навчальних завдань.</i></p> <p>Вимоги до ведення зошитів з окремих предметів. Виконання письмових завдань у заданому темпі.</p>	
<p>Модуль 4. Якості особистості, які дозволяють учню успішно навчатися.</p> <p>Мотивація та її значення в досягненні високих результатів у шкільному навчанні.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • що таке пам'ять та найпростіші шляхи її розвитку; • знати, що таке мислення та найпростіші шляхи розвитку мислення; • знати, що таке організаторські здібності найпростіші шляхи їх формування.
<p>2 змістова лінія. Формування навичок раціональної роботи з книгою та іншими джерелами навчальної інформації</p> <p>Модуль 1. Робота з текстовою інформацією.</p> <p>Книги. Їх значення в житті людини. Правила поводження з книгою. Ремонт книги.</p> <p>Автор. Назва книги. Основні елементи книги; обкладинка, сторінка, ілюстрації.</p> <p>Навчальна книга. Правила роботи з навчальною книгою: уважно прочитати текст уроку; з'ясувати що є не зрозумілим; розібратися або звернутися за допомогою; виділити матеріал для запам'ятання; запам'ятати; перевірити ступінь засвоєння тексту: а) відповісти на запитання; б) переказати; в) виконати завдання. у змісті підручника, самостійно знайомитися з текстами, користуватися простими схемами, таблицями; використовувати зразки, дані в підручниках, при</p>	<p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правильно користуватися навчальними книгами; • читати тексти цілими словами зі швидкістю 30 слів/хв., правильно виділяти наголошений склад. Брати участь у тихому хорovому читанні; • під керівництвом вчителя працювати над текстами підручників, звертатися до змісту, питанням, завданням, зразкам; • вміти відповідати на окремі питання; докладно висловлювати зміст невеликої розповіді, казки; складати зв'язний текст на основі картини і питань вчителя; давати просте описання рослини, тварини; • аналізувати, порівнювати, виділяти головне, узагальнювати факти; • орієнтуватися в потоці різноманітної інформації українською та іншими мовами; • уміти висловлюватися в усіх доступних формах, типах і стилях мовлення.

виконанні роботи та контролю.	
<p>Модуль 2. Сприйняття усної навчальної інформації.</p> <p>Формування умінь слухати, сприймати й розуміти зв'язне усне мовлення, сприймати на слух невелику казку, розповідь, загадку, вірш; розповідати про почуте; давати оцінку прослуханому.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правила раціонального сприйняття усної інформації. <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприймати на слух невелику казку, розповідь, загадку, вірш; розповісти про що чули; давати просту оцінку прослуханому; розділяти текст на речення; виділяти слова, що означають, про що чи про кого говориться, що говориться.

2 клас
68 год (2 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>1 змістова лінія. Модуль 1. Організація шкільного життя. Учитель. Мої шкільні друзі. Правила організації взаємовідносин і взаємодії в навчальному колективі.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правила спілкування з дорослими та однолітками. <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • будувати взаємовідносини з дорослими та однолітками відповідно до правил спілкування.
<p>Модуль 2. Навчання та його роль у житті людини. Значення навчання в житті людини. Уявлення про навчання як діяльність.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сутність основних видів діяльності людини (гра, навчання, праця, спілкування) як засобів формування й розвитку всіх її сил, властивостей, здібностей і вмінь.
<p>Модуль 3. Раціональні способи організації навчально-пізнавальної діяльності. Організація робочого місця в класі та вдома. Розподіл часу. Правила гігієни організації навчальної праці (дотримання правильної постанти; розподіл часу між навчанням і відпочинком). Домашня робота. Формула успіху домашньої роботи: мотивація, організованість, уважність, раціональне виконання завдань з окремих предметів, акуратність, самоконтроль. Мотивація. Налаштованість на роботу. Настрій. Уміння долати труднощі. Організованість. Правила ефективної організації роботи вдома: розподіл часу між навчанням і відпочинком; визначення режиму навчальної</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основи організації власної навчальної діяльності. <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • тримати в порядку своє робоче місце, розподіляти і берегти час; • перевіряти свою роботу за зразком; вірно оцінювати свою роботу; • списувати слова і речення, що написані печатним і рукописним шрифтом; записувати слова, написання яких не розходиться з вимовою; писати велику літеру в початку речення; вчитися правильно оформляти зошити та письмові роботи; • знаходити фактичну помилку в ході зіставлення результатів виконаної роботи зі зразком; • виконувати в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції; • аналізувати, порівнювати, виділяти головне, узагальнювати факти; • вміти користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності.

роботи з урахуванням ступеня складності предметів; раціональна організація робочого місця, миттєве включення в роботу.

Увага та її роль у виконанні домашніх завдань.

Ефективність домашньої роботи з окремих навчальних предметів.

Послідовність організації домашньої роботи. Ефективне заучування навчальної інформації. Виконання письмових завдань.

Самоконтроль. Контрольно-оцінні вміння: знаходження фактичної помилки в ході зіставлення результатів власної роботи зі зразком; оцінка результатів домашньої роботи за орієнтирами, даними вчителем (правильно, красиво, що саме; якщо помилився, то в чому, що треба змінити, чого уникати в наступній роботі тощо).

Правила раціонального виконання домашнього завдання:

1. Перше правило. На уроці намагайся зрозуміти і запам'ятати те, що пояснює вчитель.

2. Друге правило. Домашні завдання виконуй у той самий день, коли їх задають.

3. Третє правило. Уроки починай робити одразу після того, як пообідав та трохи відпочив.

4. Четверте правило. Почав — «включився»! Працюй із настроєм, виконуй завдання щонайкраще.

5. П'яте правило. Працюй за алгоритмом:

А). Пригадай те, що вивчали в школі. Переглянь класну роботу,

повтори все, що подано в рамочках.

Б). Починай виконувати домашню роботу. Завчи напам'ять те, що подано в рамочці, перевір себе.

В). Уважно, акуратно, каліграфічно виконай усі завдання по порядку. Після виконання кожного завдання перевір себе.

Г). Увечері обов'язково переглянь і повтори все, що задали на завтра.

Робота в класі.

Формула успіху на уроці: мотивація, організованість, уважність, ефективність, охайність, самоконтроль.

Налаштованість на роботу. Настрій. Уміння долати труднощі. Організованість. Раціональна організація робочого місця; раціональне використання шкільного приладдя; уважність; миттєве включення в роботу, виконання завдань у заданому темпі; дотримання гігієни навчальної праці (дотримання правильної постави; розподіл часу між розумовою діяльністю та перепочинком); Увага та її роль у досягненні успіху в роботі в класі.

Ефективність навчальної праці на уроці.

Правила ефективного сприйняття усної навчальної інформації. Правила логічної обробки навчальної інформації. Осмислення навчальної інформації. Визначення інформації, яку треба запам'ятати, її перекодування. Ефективне запам'ятовування необхідної навчальної інформації. Розподіл повторень у часі.

<p>Відтворення навчальної інформації. Запитання вчителя. Розгорнена і згорнена відповідь на запитання.</p> <p>Виконання письмових завдань. Вимоги до оформлення письмових завдань.</p>	
<p>Модуль 4. Якості особистості, які дозволяють учню успішно навчатися.</p> <p>Воля та її значення в житті людини. Уміння долати труднощі як передумова успішного навчання.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • що таке пам'ять та найпростіші шляхи її розвитку; • що таке мислення та найпростіші шляхи розвитку мислення; • що таке увага та найпростіші шляхи розвитку уваги; • що таке уява та найпростіші шляхи розвитку уяви; • що таке організаторські здібності та найпростіші шляхи їх формування; • що таке воля та найпростіші шляхи її формування; • що таке мотивація та найпростіші шляхи її формування; • що таке охайність та найпростіші шляхи її формування; • що таке вміння боротись з труднощами та найпростіші шляхи його формування.
<p>2 змістова лінія. Формування навичок раціональної роботи з книгою та іншими джерелами навчальної інформації</p> <p>Модуль 1. Робота з текстовою інформацією.</p> <p>Довідникова література. енциклопедія «Що таке? Хто такий?», енциклопедичні словники серії «Від А до Я...».</p> <p>Бібліотека. Правила користування бібліотечними книгами. Орієнтація в порядку розстановки книг у бібліотеці. Уміння знаходити потрібну книгу, користуючись відкритим</p>	<ul style="list-style-type: none"> • читати тексти цілими словами зі швидкістю 60 слів/хв, правильно виділяти наголошений склад; • під керівництвом вчителя працювати над текстами підручників, звертатися до змісту, питанням, завданням, зразкам; • вміти відповідати на окремі питання; докладно висловлювати зміст невеликої розповіді, казки; складати зв'язний текст на основі картини і питань вчителя; давати просте описання рослини, тварини; • знаходити фактичну помилку в ході зіставлення результатів виконаної роботи зі зразком; • виконувати в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції; • аналізувати, порівнювати, виділяти головне,

<p>доступом до книг, рекомендаційними списками чи картотекою, тематичним каталогом «що нам читати», книжно-ілюстративними виставками;</p> <p>Рациональне читання та методи його формування. Алгоритм раціонального читання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прочитай текст від початку до кінця уважно та швидко. 2. Дізнайся значення незрозумілих слів. 3. Пригадай по пам'яті те, що прочитав. 4. Переглянь текст, підкреслюючи олівцем те, що треба запам'ятати. 5. Запам'ятай підкреслене. 6. Дай відповіді на запитання до тексту. 7. Перекажи текст. 8. Повтори текст через 20 хвилин, потім через 8 годин. 	<p>узагальнювати факти;</p> <ul style="list-style-type: none"> • орієнтуватися в потоці різноманітної інформації українською та іншими мовами; • аргументовано висловлювати власні судження; • уміти висловлюватися в усіх доступних формах, типах і стилях мовлення; • вміти користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності.
<p>Модуль 2. Сприйняття усної навчальної інформації.</p> <p>Формування умінь слухати, сприймати й розуміти зв'язне усне мовлення, сприймати на слух казку, розповідь, загадку, вірш, науковий текст; розповідати про почуте; давати оцінку прослуханому; розділяти текст на речення; виділяти слова, що означають, про що чи про кого говориться, що говориться.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правила раціонального сприйняття усної інформації. <p>Учні повинні вміти:</p> <p>сприймати на слух науково-популярне оповідання, казку, розповідь, загадку, вірш; розповісти про що чули; давати просту оцінку прослуханому; розділяти текст на речення; виділяти слова, що означають, про що чи про кого говориться, що говориться. Слухати дитячі радіопередачі, передавати їх зміст.</p>

3 клас

68 год (2 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Модуль 1. Організація шкільного життя. Шляхи розвитку комунікативних навичок. Взаємонавчання. Робота в групах змінного складу.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правила групової роботи. <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • працювати в групах над виконанням навчальних завдань учителя.
<p>Модуль 2. Навчання та його роль у житті людини. Навчання як засіб становлення особистості, формування її здібностей, знань, умінь і навичок. Самоосвіта.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сутність основних видів діяльності людини (гра, навчання, праця, спілкування) як засобів формування й розвитку всіх її сил, властивостей, здібностей і умінь.
<p>Модуль 3. Раціональні способи організації навчально-пізнавальної діяльності. <i>Наукова організація навчально-пізнавальної діяльності.</i> Виконання учнями вправ із наукової організації власної навчальної діяльності. <i>Раціональні способи виконання усних навчальних завдань.</i> Усне складання текстів-описів. <i>Раціональні способи виконання письмових навчальних завдань.</i> Письмові тексти-описи. <i>Аналіз та оцінка виконання навчального завдання.</i> Способи перевірки та самоперевірки. Перевірка роботи за зразком. Критерії оцінювання одержаних навчально-пізнавальних результатів.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основи організації власної навчальної діяльності. <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • тримати в порядку своє робоче місце, розподіляти і берегти час; • самостійно складати режим дня та навчальної роботи з урахуванням ступеня складності предметів; • дотримуватися заданого темпу роботи; • добирати доцільні способи для розв'язання завдання; • працювати самостійно і разом з товаришем; • уміти визначати навчальні потреби; • уміти виділяти навчальні пріоритети; • уміти зв'язувати навчальні дія з власними інтересами; • аналізувати та оцінювати власну навчально-пізнавальну діяльність; • перевіряти свою роботу за зразком; вірно оцінювати свою роботу; • знаходити фактичну помилку в ході зіставлення результатів виконаної роботи зі зразком; • виконувати в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції; • аналізувати, порівнювати, виділяти головне,

	<p>узагальнювати факти;</p> <ul style="list-style-type: none"> орієнтуватися в потоці різноманітної інформації українською та іншими мовами.
<p>Модуль 4. Якості особистості, які дозволяють учню успішно навчатися.</p> <p>Самоорганізація. Правила раціональної організації життєдіяльності упродовж дня. Планування навчальних занять у режимі дня.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> що таке пам'ять та найпростіші шляхи її розвитку; знати, що таке мислення та найпростіші шляхи розвитку мислення; знати, що таке організаторські здібності найпростіші шляхи їх формування. що таке воля та найпростіші шляхи її формування; що таке мотивація та найпростіші шляхи її формування; що таке охайність та найпростіші шляхи її формування; що таке вміння боротись з труднощами та найпростіші шляхи його формування.
<p>2 змістова лінія. Формування навичок раціональної роботи з книгою та іншими джерелами навчальної інформації</p> <p>Модуль 1. Робота з текстовою інформацією.</p> <p>Прийоми змістової обробки навчальної інформації. Алгоритми усвідомлення, запам'ятовування навчальної інформації.</p>	<p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> правильно користуватися навчальними книгами; читати тексти цілими словами зі швидкістю 90 слів/хв., правильно виділяти наголошений склад. Брати участь у тихому хоровому читанні; правильно, свідомо і виразно читати цілими словами; виділяти при читанні важливі за смислом слова, дотримувати паузи між реченнями та абзацами; використовувати вибіркоче читання та читання за ролями; виділяти основні змістові компоненти прослуханого, послідовність і причинність подій в нескладній розповіді, казці.
<p>Модуль 2. Сприйняття усної навчальної інформації.</p> <p>Формування вмінь слухати розповідь і пояснення вчителя слухати радіопередачі, переказувати зміст і давати їм</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> правила раціонального сприйняття усної інформації. <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> аргументовано висловлювати власні судження;

<p>просту оцінку, слухати читання художніх та науково-популярних текстів, виділяючи основні змістові компоненти, послідовність і причинність подій в нескладній розповіді, казці, роблячи елементарний смисловий аналіз.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • висловлюватися в усіх доступних формах, типах і стилях мовлення; • користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності.
--	--

4 клас

68 год (2 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Модуль 1. Організація шкільного життя. Історія розвитку школи. Сучасні школи різних країн. Системи оцінювання знань учнів у різних країнах.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • підходи до оцінювання знань учнів в різних країнах; <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • здійснювати самооцінку та взаємооцінку виконання навчальних завдань.
<p>Модуль 2. Навчання та його роль у житті людини. Навчання як засіб становлення особистості. Самовиховання.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сутність основних видів діяльності людини (гра, навчання, праця, спілкування) як засобів формування й розвитку всіх її сил, властивостей, здібностей і вмінь.
<p>Модуль 3. Раціональні способи організації навчально-пізнавальної діяльності. <i>Наукова організація навчально-пізнавальної діяльності.</i> Виконання учнями вправ із наукової організації власної навчальної діяльності. <i>Раціональні способи виконання усних навчальних завдань.</i> Усне складання текстів-міркувань. <i>Раціональні способи виконання письмових навчальних завдань.</i> Письмові тексти-міркування. <i>Аналіз та оцінка виконання навчального завдання.</i> Поопераційний контроль навчальної роботи.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основи організації власної навчальної діяльності; <p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • тримати в порядку своє робоче місце, розподіляти і берегти час; • самостійно складати режим дня та навчальної роботи з урахуванням ступеня складності предметів; • дотримуватися заданого темпу роботи; • добирати доцільні способи для розв'язання завдання; • працювати самостійно і разом з товаришем; • здійснювати самоконтроль, самооцінку та взаємооцінку; • вміти визначати навчальні потреби; • вміти виділяти навчальні пріоритети; • вміти зв'язувати навчальні дія з власними інтересами; • аналізувати та оцінювати власну навчально-пізнавальну діяльність; • перевіряти свою роботу за зразком; вірно оцінювати свою роботу; • знаходити фактичну помилку в ході зіставлення результатів виконаної роботи зі зразком;

	<ul style="list-style-type: none"> • виконувати в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції; • аналізувати, порівнювати, виділяти головне, узагальнювати факти; • орієнтуватися в потоці різноманітної інформації українською та іншими мовами.
<p>Модуль 4. Якості особистості, які дозволяють учню успішно навчатися. Раціональна організація навчально-пізнавальної діяльності. Time-менеджмент.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • що таке пам'ять та найпростіші шляхи її розвитку; • знати, що таке мислення та найпростіші шляхи розвитку мислення; • знати, що таке організаторські здібності найпростіші шляхи їх формування. • що таке воля та найпростіші шляхи її формування; • що таке мотивація та найпростіші шляхи її формування; • що таке охайність та найпростіші шляхи її формування; • що таке вміння боротись з труднощами та найпростіші шляхи його формування.
<p>2 змістова лінія. Формування навичок раціональної роботи з книгою та іншими джерелами навчальної інформації Модуль 1. Робота з текстовою інформацією. Алгоритми усного і письмового відтворення навчального матеріалу (репродуктивний, варіативний і творчий рівень).</p>	<p>Учні повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правильно користуватися навчальними книгами; • читати тексти цілими словами зі швидкістю 120–140 слів/хв, правильно виділяти наголошений склад. Брати участь у тихому хоровому читанні; • аргументовано висловлювати власні судження; • вміти висловлюватися в усіх доступних формах, типах і стилях мовлення; • робити елементарний смисловий аналіз прослуханого; • оцінювати відповідь товариша за змістом і виразністю мови; • стисло передавати зміст, давати оцінку прослуханому; • відтворювати основні смислові компоненти прослуханого в бесіді; • вміти користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності.

<p>Модуль 2. Сприйняття усної навчальної інформації.</p> <p>Формування умінь слухати, сприймати й розуміти зв'язне усне мовлення, розповідати про почуте; давати оцінку прослуханому; розділяти текст на речення; виділяти слова, що означають, про що чи про кого говориться, що говориться.</p> <p>Формування вмінь слухати і оцінювати відповідь товариша за змістом і виразністю мови.</p>	<p>Учні повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правила раціонального сприйняття усної інформації; • критерії оцінки рівня сформованості усного мовлення однокласників.
---	--